

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин ім. Б.Д.Гаврилишина
Людмила Гаврилюк-Єнсен
“ _____ ” 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТОВЕРХОВ
“ _____ ” 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Міжнародні міграційні процеси»

ступінь вищої освіти – бакалавр

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 052 Політологія

**освітньо-професійна програма «Міжнародні та регіональні політичні
комунікації»**

Кафедра міжнародної економіки

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	3	6	30	30	4	8	78	150	Залік, 6

29.04.2025

**Тернопіль – ЗУНУ
2025**

Робочу програму склала кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Людмила ГЕРМАН

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародної економіки, протокол № 1 від 26.08. 2025 р.

Завідувач кафедри
д-р екон. наук, професор

Ірина ЗВАРИЧ

Гарант ОПП «Міжнародні та регіональні політичні комунікації»
кандидат політичних наук, доцент

Володимир ТОМАХІВ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ»

1. Опис дисципліни «Міжнародні міграційні процеси»

Дисципліна «Міжнародні міграційні процеси»	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки	Статус дисципліни блок вибіркових дисциплін Мова навчання Українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 052 Політологія	Рік підготовки: <i>денна</i> – третій Семестр: <i>денна</i> – шостий
Кількість змістових модулів – 1	Освітньо-професійна програма – Міжнародні та регіональні політичні комунікації	Лекції: <i>денна</i> – 30 год. Практичні заняття: <i>денна</i> – 30 год.
Загальна кількість годин –150 год.	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>денна</i> – 78 год. Тренінг: <i>денна</i> – 8 год. Індивідуальна робота: <i>денна</i> – 4 год.
Тижневих годин – 10 год., з них аудиторних – 4 год.		Вид підсумкового контролю – залік.

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Міжнародні міграційні процеси»

2.1. Метою навчальної дисципліни “Міжнародні міграційні процеси” є формування у здобувачів цілісного уявлення про сутність, закономірності та сучасні тенденції міжнародної міграції населення, опанування теоретико-методологічних підходів до аналізу міграційних процесів, розуміння їх економічних, соціальних, політичних та правових наслідків для країн-донорів і країн-реципієнтів, а також набуття практичних навичок оцінювання впливу міграції на розвиток національних економік, глобальної економіки та системи міжнародних відносин.

2.2. Завдання вивчення дисципліни “Міжнародні міграційні процеси”

- ознайомлення здобувачів з особливостями міжнародних міграційних процесів;

- ознайомлення здобувачів з теоретичними підходами та концепціями вивчення міжнародної міграції населення;

- виявлення факторів, які впливають на міграційні тенденції;

- аналіз економічних, соціальних, політичних та культурних наслідків міграційних процесів для країн-донорів і країн-реципієнтів.;

- дослідження ролі міжнародних організацій та інституційних механізмів у регулюванні міграційних потоків;

- виявлення особливостей сучасних тенденцій міграції у різних регіонах світу та участь України у глобальних міграційних процесах;

- формування у здобувачів здатності критично оцінювати державну міграційну політику, зокрема у сфері трудової міграції, біженства, освітньої мобільності та віртуальної міграції;

- набуття практичних навичок аналізу статистичних даних, прогнозування міграційних потоків та розробки пропозицій щодо удосконалення політики у сфері міграції.

2.3. В результаті вивчення дисципліни "Міжнародні міграційні процеси" здобувачі повинні знати:

- сутність, причини та класифікаційні ознаки міжнародних міграційних процесів.;
- основні теорії міжнародної міграції (неокласична, людського капіталу, подвійного ринку праці, міграційних систем, теорія «push-pull» та ін.);
- тенденції та регіональні особливості міграційних процесів у світі (Європа, Північна Америка, Азія, Африка, Латинська Америка);
- економічні, соціальні та політичні наслідки міжнародної міграції для країн-донорів і країн-реципієнтів;
- роль трудової міграції, освітньої мобільності, вимушеної та кліматичної міграції у глобальному розвитку;
- міжнародно-правові норми та інституційні механізми регулювання міграційних процесів (ООН, МОП, МОМ, ЄС та ін.);
- специфіку українських міграційних процесів у контексті глобалізації та європейської інтеграції;
- методи аналізу статистичних даних та прогнозування міграційних потоків.

вміти:

- здійснювати класифікацію міграційних процесів за видами, формами та причинами;
- застосовувати теоретичні підходи та моделі для аналізу міжнародної міграції;
- працювати зі статистичними базами даних (ILO, UN DESA, Eurostat, Світовий банк) для оцінки масштабів та тенденцій міграційних потоків;

- аналізувати вплив міграції на ринки праці, економічне зростання та соціальну сферу країн-донорів і країн-реципієнтів;
- оцінювати роль міжнародних організацій та інституцій у регулюванні міграційних процесів;
- формулювати висновки щодо економічних і соціально-політичних наслідків міграції;
- розробляти пропозиції щодо вдосконалення державної міграційної політики;
- використовувати міжнародний досвід для аналізу та прогнозування українських міграційних процесів.

3. ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ “Міжнародні міграційні процеси”

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Тема 1. Міграційні процеси та особливості їх регулювання.

Суть міграційних процесів. Ретроспектива європейських, американських, азіатських, африканських міграційних процесів. Причини міжнародної міграції. Класифікація міжнародної міграції.

Література: [1-26]

Тема 2. Теорії міграції та світовий ринок праці.

Економічні теорії як основа міжнародної міграції робочої сили (Теорія неокласичної економіки, теорія людського капіталу, нова економічна теорія міграції, теорія суспільного капіталу, теорія економіки сімейної міграції, теорія подвійного ринку праці, теорія міграційних систем, теорія технологічного розвитку). Теорія «push-pull» (притягування-відштовхування). Теорія сегментованого ринку праці. Формування основних ринків робочої сили. Фактори, що мають визначальний вплив на розвиток світового ринку праці. Основні ринки робочої сили. Позитивні і негативні соціально-економічні наслідки міграції робочої сили країн-експортерів і країн-імпортерів.

Література: [1-26]

Тема 3. Міжнародні організації та глобальне управління міграцією

Міграція та безпека. Інституційні рамки та міжнародні зобов'язання щодо міграції. Охорона здоров'я та міграція. Міста дестинації для іммігрантів. Виклики міграційних потоків для міст – основних реципієнтів іммігрантів. Економічний та соціальний вплив іммігрантів на міста дестинації. Вплив мігрантів на приймаючі країни. Вплив мігрантів на розвиток інфраструктури та послуг.

Література: [1-26]

Тема 4. Економічні ефекти міграції

Вплив міграції на ринки праці країн-донорів та країн-реципієнтів. Реміттенси та їх роль у національній економіці. Поняття «Витік мізків» vs. «циркуляція талантів».

Література: [1-26]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯРНИХ ТА НЕРЕГУЛЯРНИХ ПОТОКІВ МІГРАНТІВ ТА ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ЇХНЬОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Тема 5. Біженці та примусова міграція

Поняття біженці та визначення їх правового статусу. Система виявлення причин потоків біженців в світовій економіці. Основні регіональні центри біженських криз. Імміграційна політика регулювання потоків біженців. Регіональні виміри потоків біженців (Європа, Північна Америка, Африка, Азія та Близький Схід,

Латинська Америка та карибський басейн, Океанія). Виклики інтеграції біженців у приймаючих країнах. Перспективи міжнародного права у сфері захисту біженців.

Література: [1-26]

Тема 6. Гендерний вимір та соціальні аспекти міграції

Фемінізація міжнародної міграції. Міграція у сфері догляду (care economy). Адаптація та інтеграція мігрантів. Соціально-економічна стратифікація мігрантів. Дискримінація на ринку праці. Міграція як фактор подолання або поглиблення глобальної нерівності

Література: [1-26]

Тема 7. Трудова міграція в глобальній економіці

Поняття та особливості трудової міграції: сезонна, тимчасова, довгострокова. Фактори, що стимулюють трудову міграцію. Ринки праці приймаючих країн: попит на низько- та висококваліфіковану працю. Позитивні та негативні ефекти. Міжнародні тенденції та виклики трудової міграції.

Література: [1-26]

Тема 8. Міграція та цифрова економіка

Віртуальна міграція (remote work, онлайн-фріланс, цифрові кочівники). Роль платформи Upwork, Fiverr, Freelancer у глобальному русі робочої сили. Цифровізація та її роль у зміні традиційні міграційні процеси

Література: [1-26]

Тема 9. Кліматична та екологічна міграція

Зміна клімату як драйвер переміщення населення. Екологічні біженці та міжнародно-правові колізії. Прогнози щодо майбутніх хвиль кліматичної міграції.

Література: [1-26]

Тема 10. Нелегальна міграція та «трафікінг» (торгівля людьми)

Суть «торгівля людьми» в глобалізованому світі. Причини виникнення «трафікінг» в процесі вербування осіб. Класифікація різновидів торгівлі людьми. Напрямки діяльності правоохоронних органів у сфері протидії торгівлі людьми та наданні допомоги потерпілим.

Література: [1-26]

Тема 11. Політичні детермінанти та наслідки міграції у глобалізованому світі

Вплив політичних рішень держав на масштаби та напрями міграційних потоків. Міграційна політика як інструмент зовнішньої та внутрішньої політики в ЄС та США. Політичні конфлікти, війни та вимушена міграція. Роль міжнародних

організацій (ООН, МОП та ін.) у формуванні політичних рамок для регулювання міграції. Європейська міграційна політика.

Література: [1-26]

Тема 12. Особливості міграційних процесів України

Міграція у країнах Східного партнерства. Вимушена міграція внаслідок поширення військового конфлікту. Політика ЄС, США, Канади, Британії щодо вимушених мігрантів та біженців з України. Вплив міграції на економічне відновлення України. Стратегії повернення та інтеграції. Внутрішня міграція та внутрішньо переміщені особи. Безвізовий режим з ЄС та туристична міграція з України.

Література: [1-26]

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ДИСЦИПЛІНИ

“Міжнародні міграційні процеси”, денна форма

Тема	Години					Контрольні заходи
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ						
Тема 1. Міграційні процеси та особливості їх регулювання.	2	2	6	2	4	Поточне опитування
Тема 2. Теорії міграції та світовий ринок праці.	2	2	8			
Тема 3. Міжнародні організації та глобальне управління міграцією	2	2	6			
Тема 4. Економічні ефекти міграції	4	4	8			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯРНИХ ТА НЕРЕГУЛЯРНИХ ПОТОКІВ МІГРАНТІВ ТА ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ЇХНЬОГО РЕГУЛЮВАННЯ						
Тема 5. Біженці та примусова міграція	2	2	6	2	4	Поточне опитування
Тема 6. Гендерний вимір та соціальні аспекти міграції	2	2	8			
Тема 7. Трудова міграція в глобальній економіці	4	4	8			
Тема 8. Міграція та цифрова економіка	2	2	8			
Тема 9. Кліматична та екологічна міграція	2	4	6			
Тема 10. Нелегальна міграція та «трафікінг» (торгівля людьми)	2	2	4			
Тема 11. Політичні детермінанти та наслідки міграції у глобалізованому світі	2	2	4			
Тема 12. Особливості міграційних процесів України	4	2	6			
Всього	30	30	78	4	8	

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ

“Міжнародні міграційні процеси”

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Практичне заняття 1.

Тема 1. Міграційні процеси та особливості їх регулювання.

Мета: знати суть, причини та класифікаційні ознаки міграційних процесів, а також оцінювати роль візового та безвізового режимів в системі формування міграційної політики. Розуміти еволюцію формування центрів тяжіння робочої сили та привабливість міст для мігрантів. Володіти поняттями світового ринку праці та знати основні теорії міграції.

Питання для обговорення:

Суть міграційних процесів.

Ретроспектива європейських, американських, азіатських, африканських міграційних процесів.

Причини міжнародної міграції.

Класифікація міжнародної міграції.

Правові та соціально-політичні норми управління міграцією.

Дискусійне обговорення: *Чи можна говорити про універсальні причини міжнародної міграції, чи вони завжди мають регіональну специфіку (Європа, Америка, Азія, Африка)? Що є більш ефективним у сучасному світі: правові механізми управління міграцією (закони, угоди, конвенції) чи соціально-політичні інструменти (інтеграційні програми, культурна політика)?*

Практичне завдання: Порівняльний аналіз міжнародних міграційних процесів

Практичне заняття 2.

Тема 2. Теорії міграції та світовий ринок праці.

Мета: розуміти основні теоретичні підходи до вивчення міжнародної міграції, навчитися застосовувати їх для аналізу сучасних міграційних процесів, дослідити особливості функціонування світового ринку праці та роль міграції у його розвитку.

Питання для обговорення:

Економічні теорії як основа міжнародної міграції робочої сили (Теорія неокласичної економіки, теорія людського капіталу, нова економічна теорія міграції, теорія суспільного капіталу, теорія економіки сімейної міграції, теорія подвійного ринку праці, теорія міграційних систем, теорія технологічного розвитку).

Теорія «push-pull» (притягування-відштовхування).

Теорія сегментованого ринку праці.

Формування основних ринків робочої сили.

Фактори, що мають визначальний вплив на розвиток світового ринку праці.

Основні ринки робочої сили.

Позитивні і негативні соціально-економічні наслідки міграції робочої сили країн-експортерів і країн-імпортерів.

Дискусійне обговорення: Яка з економічних теорій міжнародної міграції робочої сили (неокласична, людського капіталу, подвійного ринку праці, міграційних систем тощо) найкраще пояснює сучасні глобальні міграційні процеси?

Практичне завдання: Теоретичні підходи та фактори розвитку світового ринку праці

Практичне заняття 3.

Тема 3. Міжнародні організації та глобальне управління міграцією

Мета: ознайомити студентів із роллю провідних міжнародних організацій у регулюванні міграційних процесів, сформувати навички аналізу міжнародно-правових документів та інституційних механізмів управління міграцією, розвинути здатність оцінювати ефективність глобальної співпраці у сфері міграційної політики.

Питання для обговорення:

Міграція та безпека.

Інституційні рамки та міжнародні зобов'язання щодо міграції.

Охорона здоров'я та міграція.

Кліматична міграція.

Вимушена міграція.

Міста дестинації для іммігрантів.

Виклики міграційних потоків для міст – основних реципієнтів іммігрантів.

Економічний та соціальний вплив іммігрантів на міста дестинації.

Політичний вплив мігрантів на приймаючі країни.

Вплив мігрантів на розвиток інфраструктури та послуг.

Дискусійне обговорення: Чи є міграція для сучасних міст і країн більшою мірою викликом для безпеки та стабільності, чи вона виступає ресурсом розвитку економіки, інфраструктури та суспільства?

Практичне завдання: Вплив міграції на безпеку та розвиток приймаючих країн і міст

Практичне заняття 4, 5

Тема 4. Економічні ефекти міграції.

Мета: сформувати знання про основні економічні наслідки міжнародної міграції для країн-донорів і країн-реципієнтів, аналізувати вплив трудових потоків на ринок праці, бюджетні надходження та розвиток людського капіталу, вміти оцінювати роль грошових переказів у національних економіках.

Питання для обговорення:

Вплив міграції на ринки праці країн-донорів та країн-реципієнтів.

Ремітенси та їх роль у національній економіці.

Поняття «Витік мізків» vs. «циркуляція талантів».

Дискусійне обговорення: Що є більш вигідним для національної економіки у довгостроковій перспективі: отримання значних обсягів грошових переказів від трудових мігрантів чи повернення висококваліфікованих спеціалістів у форматі «циркуляції талантів»?

Практичне завдання: Вплив міжнародної міграції на ринки праці та розвиток економіки

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯРНИХ ТА НЕРЕГУЛЯРНИХ ПОТОКІВ МІГРАНТІВ ТА ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ ЇХНЬОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Практичне заняття 6.

Тема 5. Біженці та примусова міграція

Мета: ознайомити студентів із сутністю та особливостями примусової міграції, з'ясувати правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб згідно з міжнародними документами, проаналізувати причини та наслідки масштабних міграційних криз, розвинути навички оцінки ефективності міжнародних і національних механізмів захисту біженців.

Питання для обговорення:

Поняття біженці та визначення їх правового статусу.

Система виявлення причин потоків біженців в світовій економіці.

Основні регіональні центри біженських криз.

Імміграційна політика регулювання потоків біженців. Регіональні виміри потоків біженців (Європа, Північна Америка, Африка, Азія та Близький Схід, Латинська Америка та карибський басейн, Океанія).

Виклики інтеграції біженців у приймаючих країнах.

Перспективи міжнародного права у сфері захисту біженців.

Дискусійне обговорення: Чи може сучасна імміграційна політика країн забезпечити баланс між гуманітарними зобов'язаннями щодо прийому біженців та національними економічними й безпековими інтересами?

Практичне завдання: Біженці у світовій економіці: виклики та перспективи

Практичне заняття 7.

Тема 6. Гендерний вимір та соціальні аспекти міграції

Мета: розкрити особливості гендерного виміру міжнародної міграції, охарактеризувати процеси фемінізації міграційних потоків, дослідити роль жінок у глобальній економіці догляду, а також сформуванню вміння аналізувати соціальні наслідки міграції для мігрантів і приймаючих суспільств.

Питання для обговорення:

Фемінізація міжнародної міграції.

Міграція у сфері догляду (care economy).

Адаптація та інтеграція мігрантів.

Соціально-економічна стратифікація мігрантів.

Дискримінація на ринку праці.

Міграція як фактор подолання або поглиблення глобальної нерівності

Дискусійне обговорення: Чи сприяє фемінізація міжнародної міграції та зростання ролі економіки догляду подоланню глобальної нерівності, чи, навпаки, закріплює дискримінаційні практики та соціальну стратифікацію мігрантів?

Практичне завдання: Фемінізація міжнародної міграції та економіка догляду

Практичне заняття 8, 9

Тема 7. Трудова міграція в глобальній економіці

Мета: дослідити основні тенденції та чинники розвитку трудової міграції у світі, розкрити її вплив на економіку країн-донорів і країн-реципієнтів, сформуванню навички аналізу позитивних і негативних наслідків міжнародної мобільності робочої сили, а також оцінювати перспективи трудової міграції в умовах глобалізації та цифровізації економіки.

Питання для обговорення:

Поняття та особливості трудової міграції: сезонна, тимчасова, довгострокова.

Фактори, що стимулюють трудову міграцію.

Ринки праці приймаючих країн: попит на низько- та висококваліфіковану працю.

Позитивні та негативні ефекти.

Міжнародні тенденції та виклики трудової міграції.

Дискусійне обговорення: Чи можна вважати трудову міграцію більшою мірою ресурсом розвитку як для країн-донорів, так і для країн-реципієнтів, чи її наслідки створюють більше викликів і загроз, ніж переваг?

Практичне завдання: Трудова міграція: типи, фактори та наслідки

Практичне заняття 10.

Тема 8. Міграція та цифрова економіка

Мета: розкрити вплив цифрових технологій на трансформацію міжнародних міграційних процесів, охарактеризувати феномен віртуальної міграції та цифрових

кочівників, дослідити роль онлайн-платформ і цифрових сервісів у глобальному ринку праці, сформувані навички аналізу можливостей та ризиків цифрової економіки для мігрантів і країн.

Питання для обговорення:

Віртуальна міграція (remote work, онлайн-фріланс, цифрові кочівники).

Роль платформи Upwork, Fiverr, Freelancer у глобальному русі робочої сили.

Цифровізація та її роль у зміні традиційні міграційні процеси

Дискусійне обговорення: Чи може віртуальна міграція (remote work, фріланс, цифрові кочівники) стати реальною альтернативою традиційним формам трудової міграції, чи вона лише доповнює їх?

Практичне заняття 11, 12.

Тема 9. Кліматична та екологічна міграція

Мета: з'ясувати причини та особливості кліматично зумовленої міграції, проаналізувати масштаби екологічних переміщень населення у світі, ознайомитися з міжнародно-правовими аспектами захисту екологічних біженців, сформувані вміння оцінювати економічні, соціальні та безпекові наслідки кліматичної та екологічної міграції.

Питання для обговорення:

Зміна клімату як драйвер переміщення населення.

Екологічні біженці та міжнародно-правові колізії.

Напрями переміщення кліматичних мігрантів.

Прогнози щодо майбутніх хвиль кліматичної міграції.

Дискусійне обговорення: Чи готова сучасна міжнародна правова система до врегулювання питань кліматичної міграції, чи екологічні біженці залишаються «правовим вакуумом» у глобальній міграційній політиці?

Практичне завдання: Дослідження одного із регіонів світу (Африка, Азія, Латинська Америка, Океанія), де зміна клімату вже спричиняє переміщення населення.

Практичне заняття 13.

Тема 10. Нелегальна міграція та «трафікінг» (торгівля людьми).

Мета: розуміти поняття «трафікінг» та його наслідки для глобальної економіки та вміти аналізувати методи запобігання торгівлі людьми на національному, регіональному та глобальному рівнях.

Питання для обговорення:

Суть «торгівля людьми» в глобалізованому світі.

Причини виникнення «трафікінг» в процесі вербування осіб.

Класифікація різновидів торгівлі людьми.

Напрямки діяльності правоохоронних органів у сфері протидії торгівлі людьми та наданні допомоги потерпілим.

Дискусійне обговорення: Чи можливо подолати торгівлю людьми в умовах глобалізації, чи цей феномен лише трансформується у нові форми (кібер-трафікінг, трудова та сексуальна експлуатація, примусова міграція)?

Практичне заняття 14.

Тема 11. Політичні детермінанти та наслідки міграції у глобалізованому світі

Мета: закріпити знання студентів про політичні фактори, що впливають на масштаби і напрями міжнародної міграції, окреслити політичні наслідки міграційних процесів у сучасному світі, сформувати вміння аналізувати взаємозв'язок між політикою держав, діяльністю міжнародних організацій та міграційними потоками, розвинути навички критичного мислення щодо оцінки політичних рішень у сфері міграції та їх багатостороннього впливу на глобалізований світ.

Питання для обговорення:

Вплив політичних рішень держав на масштаби та напрями міграційних потоків.

Міграційна політика як інструмент зовнішньої та внутрішньої політики в ЄС та США.

Політичні конфлікти, війни та вимушена міграція.

Роль міжнародних організацій (ООН, МОП та ін.) у формуванні політичних рамок для регулювання міграції.

Європейська міграційна політика.

Дискусійне обговорення: Які політичні рішення найчастіше спричиняють масову вимушену міграцію? Чи є політика інтеграції мігрантів більш важливою за політику контролю кордонів?

Практичне завдання: Міграційна криза в ЄС 2015 року. Визначити ключові політичні фактори, що спричинили або вплинули на міграційні процеси.

Практичне заняття 15.

Тема 12. Особливості міграційних процесів України

Мета: розкрити специфіку сучасних міграційних процесів України, дослідити основні етапи розвитку трудової та вимушеної міграції, оцінити їхній вплив на соціально-економічний розвиток держави, сформувати навички аналізу міграційної політики України у контексті європейської інтеграції та глобальних міграційних тенденцій.

Питання для обговорення:

Міграція у країнах Східного партнерства.

Вимушена міграція внаслідок поширення військового конфлікту.

Політика ЄС, США, Канади, Британії щодо вимушених мігрантів та біженців з України.

Вплив міграції на економічне відновлення України.

Стратегії повернення та інтеграції.

Внутрішня міграція та внутрішньо переміщені особи.

Безвізовий режим з ЄС та туристична міграція з України.

Дискусійне обговорення: Чи стане масова міграція українців до ЄС та інших країн Заходу фактором розвитку і відновлення України, чи загрозою?

Практичне завдання: Міграція з України: виклики та можливості у системі Східного партнерства та глобальної політики.

6. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ»

Мета тренінгу з дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» – формування у студентів цілісного бачення, критичного мислення та пропонування обґрунтованих рішень на основі використання теоретичних знань під час розв’язання практичних завдань та вміння змістовно інтерпретувати отримані результати. Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за ступенем вищої освіти «бакалавр».

1. Обрати актуальну глобальну проблему, пов’язану із міграцією
2. Коротко описати дану проблему та обґрунтувати свій вибір.
3. Дослідити основні причини та передумов виникнення даної проблеми.
4. Проаналізувати міжнародну та національну міграційну політику щодо вирішення обраної проблеми.
5. Проаналізувати міжнародну міграційну політику щодо вирішення обраної проблеми.
6. Проаналізувати національну міграційну політику щодо вирішення обраної проблеми.
7. Охарактеризувати міграційні потоки, пов’язані із обраною проблемою.
8. Здійснити моніторинг міграційних даних щодо обраної проблематики та проаналізувати їх.
9. Зробити висновки щодо даної глобальної проблеми, пов’язаної із міграцією
10. Запропонувати шляхи вирішення даної проблеми.

За результатами проходження тренінгу студент отримує оцінку, яка визначається сумарною кількістю балів, набраних за кожне із завдань (завдання 1-10 по 10 б).

7. Самостійна робота студентів

Організація самостійної роботи студентів вимагає особливої уваги, тому, що частина питань, кожної теми виноситься на самостійне вивчення студентами. Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених кафедрою для вивчення навчальної дисципліни. Методичні матеріали передбачають можливість проведення самоконтролю (питання, тестування) з боку студента. Самостійна робота над засвоєнням дисципліни може виконуватися у читальних залах бібліотеки, навчальних кабінетах та комп’ютерних лабораторіях, в домашніх умовах. Кафедра забезпечує консультації з окремих найскладніших тем курсу. Викладачі кафедри здійснюють також поточний і підсумковий контроль та аналізують результати самостійної роботи студента.

Навчальний матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальними матеріалом, який опрацьовується на навчальних заняттях.

Самостійна робота передбачає підготовку завдання: есе з проблемних питань (4-5 сторінки друкованого тексту) або тези доповіді (2-3 сторінки друкованого тексту).

№	Теми
1	Національна міграційна політика
2	Візовий контроль

3	Прикордонний контроль
4	Резидент: особливості отримання тимчасового та постійного проживання
5	Міграція з метою навчального обміну та отримання освітніх послуг
6	Міграційні потоки в сфері введення бізнесу за кордоном та туризму
7	Відвідування родичів та друзів: візові формальності
8	Імміграційна політика
9	Воз'єднання сімей
10	Програми допомоги біженцям та їхнього розселення
11	Трудова міграція
12	Торгівля людьми та незаконний в'їзд мігрантів
13	Захист жертв «трафікінг»
14	Права мігрантів
15	Міжнародна допомога біженцям
16	Політика повернення мігрантів
17	Допомога мігрантам у добровільному поверненні додому
18	Політика обов'язкового повернення мігрантів
19	Тимчасове повернення мігрантів
20	Політика реінтеграції мігрантів
21	Співробітництво в регулювання потоків мігрантів, біженців та осіб, які перебувають в рабстві
22	Підтримка діаспори
23	Грошові перекази мігрантів

8. Методи навчання

У навчальному процесі застосовуються: лекції, практичні та індивідуальні заняття, консультації, самостійна робота, робота у групах, метод опитування, тестування.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- поточне опитування, тестування;
- презентації результатів виконаних завдань;
- оцінювання результатів модульної контрольної роботи;
- оцінювання результатів самостійної роботи студентів;
- інші види індивідуальних і групових завдань;
- залік.

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) із дисципліни «Міжнародні міграційні процеси» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	20%	20%	5%	15%
Поточне оцінювання	Модульний контроль 1	Поточне оцінювання	Модульний контроль 2	Тренінг	Самостійна робота
Підсумкова оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять	Модульна контрольна робота включає Тестові завдання (10 тестів по 2 бали за тест) – макс. 20 балів. Задачі (2 задачі) – по 25 балів, макс. 50 балів. Теоретичне (проблемне) питання – макс. 30 балів.	Підсумкова оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час занять	Модульна контрольна робота включає Тестові завдання (10 тестів по 2 бали за тест) – макс. 20 балів. Задачі (2 задачі) – по 25 балів, макс. 50 балів. Теоретичне (проблемне) питання – макс. 30 балів.	Підсумкова оцінка за тренінг визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання трьох завдань	Підсумкова оцінка за самостійну роботу визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання двох завдань

Поточне оцінювання передбачає усне опитування здобувача під час практичних занять не рідше як раз на два заняття.

Поточне опитування під час заняття:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля. У випадку пропуску практичних занять передбачено відпрацювання, в іншому разі

вони вважаються оцінкою «0» та враховуються при визначенні середнього арифметичного.

Модульний контроль передбачає проміжне оцінювання якості засвоєння студентом теоретичного і практичного матеріалу певного змістового модуля дисципліни «Міжнародна економіка».

Модульна робота – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється

від 0 до 100 балів як сума балів за виконанні завдання. Екзаменаційний білет складається із:

тестів: 10 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 2 бали, що в підсумку дає максимально 20 балів; 2 бали – на тест надано правильну відповідь.

задач (практичних завдань): 2 задачі, за розв'язання кожної із яких студент може отримати від 0 до 25 балів, що в підсумку дає максимально 50 балів;

15–25 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання і інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

5–14 балів – у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, правильно розв'язує практичне завдання, але на додаткові контрольні запитання відсутня повна відповідь, допускає несуттєві неточності та фрагментарно (без аргументації) інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність виконання.

1–4 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно розв'язує практичне завдання, допускає суттєві неточності, поверхнево його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань.

теоретичного (проблемного) питання: 1 теоретичне питання, за відповідь на яке студент може отримати від 0 до 30 балів.

15–30 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Проведення тренінгу дозволяє забезпечити засвоєння теоретичних знань та практичних навиків, отриманих у процесі вивчення дисципліни «Міжнародна економіка». За результатами проходження тренінгу студент отримує оцінку, яка визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих за виконання трьох завдань.

Тренінг:

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

1–59 – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях підчас проведення тренінгу.

Самостійна робота:

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Підсумкова оцінка за модуль визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час виконання завдань самостійної роботи.

Шкала оцінювання

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	Задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Мультимедійний проектор	1-12
2.	Проекційний екран	1-12
3.	Комунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Opera, Google Chrome, Firefox)	1-12
4.	Наявність доступу до мережі Інтернет	1-12
5.	Персональні комп'ютери	1-12
6.	Комунікаційне програмне забезпечення (Zoom) для проведення занять у режимі он-лайн (за необхідності)	1-12
7.	Комунікаційна навчальна платформа (Moodle) для організації дистанційного навчання (за необхідності)	1-12
8.	Програмне забезпечення: ОС Windows	1-12
9.	Інструменти Microsoft Office (Word; Excel; Power Point і т. і.)	1-12
10.	Google Forms, Google Sheets	1-12

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Міграційний профіль України 2022. Міграційна служба України. URL: http://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_%20Profile_2013.pdf
2. Чи Ц., Зварич І.Я., Крисоватий А.І., Герман Л.Т. The impact of rural labour migration on farm income: the chinese experience and a concept for the EU and Ukraine. *Журнал Європейської економіки*. 2025 Vol.24, № 3
3. Герман Л.Т., Карп'як М.О., Костишина А. І. Людський потенціал як основна компонента соціально-економічного розвитку в системі суспільного відтворення. *Регіональна економіка*. 2022. №3(105). С. 60-66. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-3-6>
4. Герман Л.Т., Карась О.С. Міжнародні міграційні процеси в умовах військових конфліктів як фактор трансформації глобального економічного розвитку *Інноваційна економіка*. –2024. – № 1. – С. 17–22 DOI: 10.37332/2309-1533.2024.1.2
5. Герман Л.Т., Уніят А.В. Економічні ефекти торгівлі та міграції в контексті міжнародної стратифікації. *Інноваційна економіка*. 2025. № 2 (102). С. 30-37.
6. Герман Л.Т. Міжнародна мобільність висококваліфікованих фахівців: порівняльний аналіз економічних та інституційних наслідків феноменів «відтоку мізків» і «циркуляції талантів». *Цифрова економіка*. № 4(19) / 2025.
7. Herman L., Khrapatyi S, Sydorova E, Zhamoida O, Negrych M. Role of business and education in the development of the national economy: world experience and ways of improvement in Ukraine. *Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias* [Internet]. 2024 May 12 [cited 2024 May 16];3:664. DOI: <https://doi.org/10.56294/sctconf2024664>
8. Герман Л. Т. Методичні рекомендації з дисципліни «Міжнародні міграційні процеси». Навчально-методичні матеріали. Тернопіль: ЗУНУ, 2025.

9. Іващук І.О., Стахова Н.В., Живко М.А. Міжнародні міграційні процеси. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 204 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45203>
10. Міжнародна організація міграції. URL: <http://www.iom.org.ua/en>.
11. Омельяненко В.А., Кулініч К.М. Міжнародні процеси інтелектуальної міграції в контексті глобальних інноваційних тенденцій. URL: http://www.asconf.com/eng/archive_view/103
12. Адамик В.В., Стахова Н.В. Трансформація європейської міграційної політики в умовах глобальних і регіональних викликів. Вісник Економіки. Випуск 3(105). 2022. С. 137-152.
13. Основні показники ринку праці. URL: <https://www.-ukrstat.gov.ua>
14. Про розвиток безвізового діалогу між Україною та ЄС. URL: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/justice/visa-liberalization>
15. Глобальна проблема біженців. ЄС і Туреччина вже домовились URL: <http://www.ukrop-ua.net/userpublications/16350-globalna-problema-bzhencv-yes-turechchina-vzhe-domovilisya-a-scho-dal.html>.
16. Короленко Н.В., Петросян А.А. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/87.pdf
17. Комар Н.В. Міста дестинації мігрантів в Європі: виклики та можливості. Економічний аналіз. 2020. Том 30. №1. Ч. 2. С. 47-55. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1751>
18. Європейська міграційна криза. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
19. Звіт Агентства ООН у справах біженців. URL: <http://www.unhcr.org/56701b969.html>.
20. Біженці та шукачі захисту в Україні. Тематичний огляд УВКБ ООН. Червень 2023. URL: https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2019/06/2019-06-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update-FINAL_UKR.pdf
21. McAuliffe, M. and A. Triandafyllidou (eds.), 2021. World Migration Report 2022. International Organization for Migration (IOM), Geneva.
22. International Migration 2020 Highlights. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. United Nations New York, 2020. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd_2020_international_migration_highlights.pdf
23. 2020 Annual International Migration and Forced Displacement Trends and Policies Report to the G20. URL: <https://www.oecd.org/migration/mig/FINAL-2020-OECD-ILO-UNHCR-IOM-G20-report.pdf>
24. Martin Hofmann, Audrey Jolivel, Daria Huss, Caroline Ambiaux. International Migration: Drivers, Factors and Megatrends. March 2020. URL: <https://www.icmpd.org/file/download/51472/file/Policy%2520Paper%2520-%2520Geopolitical%2520Outlook%2520on%2520International%2520Migration.pdf>
25. Datareportal, Digital 2022: Global Digital Overview, September 2022. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2019-global-digital-overview>.
26. Refugees and migrants in times of COVID-19: mapping trends of public health and migration policies and practices. Global Evidence Review on Health and Migration. World Health Organization 2021. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/9789240028906-eng.pdf>

27. Oksana Hamova, Anna Dergach, Oksana Pikulyk, Irina Zolotykh, Kateryna Diachenko. Methods of Regulating Migration Processes in EU Countries. International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.21 No.3, March 2021. P. 257-265. URL: <https://koreascience.kr/article/JAKO202121055593988.pdf>
28. Johann Fuchs, Doris Söhnlein and Patrizio Vanella. Forecasting—Significance and Approaches. Encyclopedia 2021, 1, 689–709.